

Nederlands
Jeugdinstituut

Wat zegt de politiek over jeugdhulp?

Een overzicht van standpunten

Wat willen de politieke partijen met de jeugdhulp?

De Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart 2017 staan voor de deur. Wat willen de politieke partijen op het gebied van jeugdhulp? Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een inventarisatie gemaakt van de standpunten die er over dit onderwerp zijn. Een handig overzicht voor iedereen die jeugd, opvoeding en onderwijs belangrijk vindt.

De programma's

De verkiezingsprogramma's zijn gescand op een aantal domeinen die met jeugd en opvoeding te maken hebben, namelijk: jeugdhulp/ gezin, onderwijs, veiligheid, armoede en leefstijl. Onderwijs is uitgesplitst in de onderwerpen vroeg- en voorschoolse educatie, kinderopvang, basis- en voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en passend en speciaal onderwijs. Veiligheid gaat in op thema's als vluchtelingen, kinderpardon, discriminatie, burgerschap, jeugdcriminaliteit en radicalisering.

Het overzicht laat onder meer zien dat de ene partij gedetailleerder is dan de ander. Ook kwam het voor dat over een specifiek domein niks werd gemeld in een verkiezingsprogramma

Meer informatie

Kieswijzer Kinderrechten (Defence for Children)

<https://stemvoorkinderen.nl/>

Kies voor ggz

(GGZ Nederland, Landelijk Platform GGz/MIND, Kenniscentrum Phrenos, Trimbos-instituut)

<https://www.kiesvoorggz.nl/>

Inhoudsopgave

Jeugdhulp en gezin	4
Onderwijs	8
Veiligheid	20
Armoede.....	26
Leefstijl	28
Bronnen	31

Jeugdhulp en gezin

VVD

- Het kind staat centraal. Hiervoor moet integraal gewerkt worden, gestimuleerd door een uitkomstenbepaling.
- Om problemen bij kinderen zo vroeg mogelijk te kunnen signaleren, is een stevige verbinding tussen de jeugdhulp, de jeugdgezondheidszorg en het onderwijs nodig. Dit kan door de jeugdarts slim in te zetten en samenwerking tussen de verschillende domeinen te stimuleren.
- Op consultatiebureaus moet een betere screening komen op hechtingsproblematiek in gezinnen.
- Bij kindermishandeling moet de dader in plaats van het kind uit huis worden geplaatst. Kinderen worden alleen uit huis geplaatst als er vanwege hun eigen veiligheid geen andere mogelijkheid is.
- Kindermishandeling en -misbruik kunnen effectief worden bestreden door een meldplicht voor alle professionals in te stellen. Hulpverleners moeten vermoedens van kindermishandeling daarom altijd melden bij Veilig Thuis.

PvdA

- De jeugdhulp werkt volgens het principe '1 gezin, 1 plan, 1 hulpverlener'. Ouders hebben het recht op een familiegroepsplan, een plan van de mensen zélf in plaats van dat van de hulpverlener. Hierdoor houden ouders, samen met hun netwerk, de regie over de hulpverlening voor hun kind. Indien nodig wordt het plan beoordeeld door een jeugdbeschermer die het belang en de veiligheid van het kind centraal stelt.
- Als kinderen echt niet meer thuis kunnen wonen, worden ze geplaatst in een pleeggezin of gezinshuis. Alleen als dit écht niet in het belang van het kind is, wordt overgegaan tot plaatsing in een instelling.
- Vroegtijdige signalering is belangrijk. Gemeenten moeten zorgen voor voldoende expertise in de wijkteams op het gebied van kindermishandeling, verstandelijke beperkingen, jeugd-ggz en verslaving.
- Er is een doorlopende lijn in de zorg tussen jeugdzorg en zorg voor volwassenen. Dit voorkomt dat noodzakelijke zorg wegvalt als een jongere de leeftijd van 18 bereikt.

SP

- Jongerenwerkers zijn onmisbaar en bieden jongeren een beter perspectief in de eigen wijk.
- Er wordt ingezet op goed bereikbare en professionele wijkteams, waar ook voldoende kennis aanwezig is.
- De marktwerking in de jeugdzorg wordt stopgezet. Daarnaast wordt de zorg voor jongeren laagdrempelig in de buurt aangeboden door instanties die onder toezicht staan van de inspectie.

- De wachtlijsten in de jeugdzorg en jeugd-ggz worden bestreden. Het recht op zorg voor alle kinderen wordt hersteld.
- De mogelijkheden voor begeleiding en nazorg in het kader van de jeugdzorg na de 18e verjaardag worden verruimd. De gemeenten houden de regie, zodat de overgang van 18-naar 18+ goed verloopt.
- Iedereen die werkt met kinderen wordt geschoold in het herkennen, signaleren en bespreekbaar maken van pesten, kindermishandeling en kindermisbruik.
- Meer aandacht is nodig voor het voorkomen van eerwraak en huiselijk geweld. Die extra aandacht moet er zijn bij politie en justitie, maar ook op school en in de jeugdzorg.
- Informatie over een vermoeden van kindermishandeling moet altijd worden gedeeld, zodat hulpverleners niet langs elkaar heen werken.

CDA

- Er komt een minister voor Familie en Gezin in het nieuwe kabinet. Deze minister moet ervoor zorgen dat de ondersteuning van onze families en gezinnen permanent de aandacht krijgt die het verdient.
- Als het echt niet lukt om kinderen thuis veilig te laten opgroeien, bieden pleegouders hulp. Er komt meer ruimte om de pleegzorg na de 18e verjaardag te verlengen, als dat in het belang van de jongere is.
- De meldcode 'huiselijk geweld en kindermishandeling' wordt aangescherpt. Professionals die om het kind heen staan, zoals artsen, leraren en hulpverleners, moeten op basis van een meldnorm die door de beroepsorganisaties zelf wordt vastgesteld - het meldpunt Veilig Thuis inseinen bij ernstige (vermoedens van) kindermishandeling.
- Het delen van informatie over huiselijk geweld tussen professionals moet gemakkelijker worden.
- De positie van en zorg aan slachtoffers van kindermishandeling moet worden versterkt. Dat de dader van huiselijk geweld thuis blijft wonen en de rest van het gezin noodgedwongen vertrekt, is geen optie.
- Bij elke scheiding waarbij kinderen betrokken zijn, wordt een mediator ingeschakeld. Bij scheidingen waar de ouders langdurig blijven procederen, wordt een bijzondere curator aangewezen om de belangen van het kind te bewaken. Bovendien wordt bij een dreigende vechtscheiding direct een regierechter aangesteld, die het overzicht houdt en jarenlang juridisch getouwtrek probeert te voorkomen. De wet wordt zo aangepast dat de omgang tussen kleinkinderen en hun grootouders uitgangspunt is.

D66

- Binnen de zorg moet er genoeg aandacht zijn voor kindermishandeling, waarbij betere signalering en snelle interventies plaatsvinden. Alle partijen - allereerst het kind - moeten gehoord worden.
- De overheid gaat de gemeenten faciliteren in het gebruik van eenzelfde standaard rondom administratie in de jeugdhulp als bij de zorgaanbieders.
- Er dient een samenwerking vanuit de gemeenten plaats te vinden met de brede jeugdhulp en aan de andere kant ook met psychische, psychiatrische en bredere medische zorg.

- Gemeenten worden gestimuleerd om regionaal samen te werken om de beschikbaarheid van schaarse en vaak dure zorg zeker te stellen.
- Zorgaanbieders zullen zich sectoroverstijgend moeten richten op gemeenten en regio's. De primaire verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij gemeenten die daar, binnen landelijke kwaliteitskaders, de ruimte voor krijgen. Daarbij wordt aangemoedigd om burgers te betrekken bij de inrichting van hun jeugdhulp.
- De jeugdgezondheidszorg - gericht op vroegsignalering, vroeginterventie en een betere aansluiting op de jeugdhulp - zal verder ontwikkeld en geflexibiliseerd worden.
- Er moet gezocht worden naar oplossingen om te voorkomen dat kinderen wanneer zij 18 worden, volledig van de zorgradar verdwijnen, zonder dat dit in de weg staat van hun vrijheid en zelfstandigheid.
- Om te voorkomen dat kinderen de dupe worden van een scheiding, dienen de belangen van kinderen zo goed mogelijk behartigd te worden. Bijvoorbeeld door mediators, bijzondere curatoren en andere preventieve maatregelen. De leeftijdsgrens van 12 jaar waarop kinderen gehoord kunnen worden in een scheidingszaak is arbitrair en willen wij loslaten. Daarnaast moet er door middel van onderzoek meer inzicht komen in het contactverlies tussen kinderen en uitwonende ouders na een scheiding. Het kind mag zich niet gedwongen voelen partij te moeten kiezen.

ChristenUnie

- In het hulpverleningstraject wordt de eigen kracht en de netwerken van gezinnen ingezet en versterkt.
- Er komt een coördinerend minister voor Jeugd en Gezin, die zorgdraagt voor een samenhangend overheidsbeleid voor gezinnen en kinderen.
- Er komt meer aandacht in de prenatale voorlichting voor psychosociale aspecten en veranderingen in de relatie als gevolg van het vader- en moederschap.
- Ouderschaps cursussen moeten laagdrempelig beschikbaar zijn.
- Relatietherapie wordt vanuit het basispakket van de zorgverzekering vergoed.
- Multiprobleemgezinnen zijn gebaat bij een integrale aanpak waarin betrokken hulpverleningsinstanties nauw samenwerken. Hierbij is de aanpak van één gezin, één plan, één regisseur belangrijk.
- Het onderwijs moet betrokken worden bij de inkoop van de jeugdzorg door de gemeente.
- Het voogdijbeginsel moet aansluiten bij het woonplaatsbeginsel. De gemeente waar een kind vandaan komt, betaalt voor de zorg.
- De krachten van zorgprofessionals en politici moeten worden gebundeld om de eerste 1001 kritieke dagen van een kind zo goed mogelijk te laten verlopen.
- Er komt een nationaal programma om kindermishandeling tegen te gaan.
- De psychische gezondheid bij kinderen en ouders wordt gestimuleerd en bevorderd. Ook komt er extra inzet op het voorkomen van depressies en suicide onder jongeren.
- Een goede verbinding tussen onderwijs en zorg is nodig zodat kinderen snel geholpen worden.

- Er wordt extra ingezet op initiatieven waarin ouders andere ouders ondersteunen. Spreekende voorbeelden zijn Home-Start en de Family Factory.

GroenLinks

- Er vindt een investering plaats in zorg en welzijn voor ouderen, mantelzorgers, mensen met een beperking, kinderen en jongeren die ondersteuning nodig hebben.
- Er wordt extra geïnvesteerd in preventie, waarbij het zowel om de gezondheid als het sociaal functioneren gaat.
- Op buurtniveau wordt de samenwerking tussen huisartsen, wijkverpleging, ouderenzorg en sociaal werk verbeterd.

Partij voor de Dieren

- Er is geen eigen bijdrage voor jeugdzorg.
- Verschillen tussen gemeenten in het aanbod en de kwaliteit van jeugdhulp zijn onaanvaardbaar. Als gemeenten de benodigde jeugdhulp niet kunnen bieden als gevolg van de bezuinigingsslag die gemaakt is bij de transitie van de jeugdzorg naar de gemeenten, dan wordt deze bezuiniging ongedaan gemaakt.

Onderwijs

Vroeg- en voorschoolse educatie en kinderopvang

VVD

- Gemeenten kunnen binnen de bestuurlijke afspraken tussen het rijk en de VNG een aanbod doen voor een voorschoolse voorziening aan ouders met peuters zonder recht op kinderopvangtoeslag.
- De keuzevrijheid van ouders wordt overeind gehouden.
- De leerplicht wordt verlaagd naar de leeftijd van 4 jaar.

PvdA

- De overeengekomen kwaliteitsagenda met de kinderopvangsector wordt voortgezet, evenals de harmonisatie met peuterspeelzalen.
- Alle kinderen tussen 2 en 4 jaar krijgen een aanbod van minimaal 16 uur in de week, conform het SER-advies Kinderopvang.
- Op termijn is er één voorziening voor onderwijs en opvang van kinderen tussen 0 en 12 jaar. Hierbij maakt het niet uit of ouders werken. Ook moet er een goede aansluiting zijn op het basisonderwijs en de naschoolse opvang.

SP

- Er komt een recht op gratis kinderopvang van vier dagdelen, voor kinderen van 2 tot 4 jaar. Zo krijgt elk kind de mogelijkheid om in de opvang spelenderwijs te leren en zichzelf in een groep te ontwikkelen.
- De samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang wordt verbeterd.

CDA

- Er worden Integrale Kindcentra in krimpregio's opgericht.
- Er komt meer maatwerk in de buiten- en voorschoolse voorzieningen, met ruimere openingstijden en een betere aansluiting tussen school en buitenschoolse opvang.
- Peuterspeelzalen en kinderopvang worden samengevoegd tot één voorschool. Kinderen tussen 2 en 4 jaar krijgen recht op een aantal dagdelen voorschool, met de mogelijkheid voor aanvullende opvang voor ouders die dat willen. De verantwoordelijkheid voor de voorschool ligt bij gemeenten.

D66

- Alle kinderen vanaf 2 jaar krijgen toegang tot kinderopvang: beginnend met vier dagdelen per week, ook voor kinderen van niet-werkende ouders.

- Vroeg- en voorschools onderwijs werkt samen met basisscholen en welzijnsinstanties, zodat kinderen tot 12 jaar op één plek terecht kunnen en alles goed op elkaar aansluit en afgestemd wordt in zogeheten doorlopende leerlijnen. Hierbij worden bestaande, versnipperde financieringsstromen versimpeld.
- Er komen brede buurtscholen (kindcentra) waarin naast onderwijs een integraal dagarrangement geboden wordt, zoals sport, cultuur, creativiteit, techniek, kennismaken met natuur en duurzaamheid en een gezonde leefstijl. Naschoolse opvang en overblijven, zijn altijd mogelijk.

ChristenUnie

- Er is geen kleutertoets in het basisonderwijs en geen schoolplicht tot 4 jaar.

GroenLinks

- Kinderopvang wordt een basisvoorziening: ieder kind tussen 6 maanden en 4 jaar heeft recht op drie dagen gratis opvang per week. Voor alleenstaande ouders geldt dit recht op kinderopvang vanaf het moment dat het kind 3 maanden oud is.
- De kwaliteit van de kinderopvang gaat omhoog door meer aandacht te besteden aan de ontwikkeling van kinderen en aan de pedagogische vaardigheden van medewerkers.
- Kinderopvangcentra hebben geen winstoogmerk.
- Kinderen vanaf 4 jaar hebben een toegangsrecht van tien tot twaalf uur tot wat nu buitenschoolse opvang heet.
- Het onderwijs, de kinderopvang, peuterspeelzalen, voor- en vroegschoolse educatie en jeugdzorg worden gestimuleerd om hechter samen te werken. In het bijzonder worden zij wettelijk en financieel gestimuleerd om brede voorzieningen, zoals kindcentra, te ontwikkelen. Kinderen kunnen gedurende de hele dag formele en informele programma's volgen met ruimte voor sport, spel, cultuur en natuur. Bij de fysieke inrichting van deze brede scholen en kindcentra wordt rekening gehouden met de mogelijkheid dat er ook warme maaltijden geserveerd kunnen worden.

Partij voor de Dieren

- Kinderopvang tot 4 jaar wordt onderdeel van het door de staat aangeboden basisonderwijs.
- Onderzocht wordt of kinderopvang standaard onderdeel kan worden van het door de overheid aangeboden basisonderwijs, naar Scandinavisch model.

Basis- en voorgezet onderwijs

VVD

- De basis van het lesprogramma, zoals rekenen, taal, aardrijkskunde en geschiedenis, moet op orde blijven. De rekentoets moet daarom ook meetellen bij het behalen van een diploma.

- Digitale vaardigheden, ondernemen en samenwerken moeten een vaste plek in het onderwijs krijgen.
- In het basisonderwijs moet er meer aandacht worden besteed aan techniek en praktische vaardigheden. Ook het leren van levensreddende vaardigheden wordt gestimuleerd.
- Door het curriculum te vernieuwen en dit beter af te stemmen tussen het basis- en voortgezet onderwijs, wordt de overgang naar de brugklas kleiner.
- De toelatingseisen voor de pabo worden gehandhaafd.
- In het voortgezet onderwijs hebben alle docenten bij voorkeur een master gevolgd.
- Door de vernieuwing van de lerarenopleiding wordt ook meer ruimte en flexibiliteit gegeven aan zij-instromers.
- Het hoogste schooladvies wordt leidend wanneer het advies van de basisschoolleraar en de centrale eindtoets van elkaar verschillen. Deze adviezen worden daarom op hetzelfde moment bekendgemaakt.
- Het moet voor leerlingen in het voortgezet onderwijs goed mogelijk zijn om op latere leeftijd een overstap te maken naar een ander niveau.
- Om ieder kind een eerlijke kans te geven op onderwijs naar keuze dienen regels en procedures voor aanmelding voor scholen transparant, eerlijk en gebruiksvriendelijk voor ouders te zijn.
- Het moet makkelijker worden om een nieuwe school te starten en om sneller in te spelen op innovatie en nieuwe behoeften van ouders en leerlingen. Zo kan er ook meer keuze komen in regio's waar veel leerlingen wonen, maar waar nu nog weinig valt te kiezen.
- Scholen kunnen meer vrijheid krijgen om een deel van het lesprogramma zelf in te vullen. Zo kan een middelbare school in de grensregio er bijvoorbeeld voor kiezen om meer aandacht te besteden aan de Duitse taal en cultuur.
- Alle talenten van onze kinderen worden maximaal ontplooid. Talenten- of plusprogramma's worden daarom toegejuicht.
- Scholen worden transparanter en moeten zich meer openstellen voor feedback van belanghebbenden.
- Scholen die het goed doen, krijgen meer vrijheid.
- Voorkomen moet worden dat kinderen die thuisonderwijs krijgen achterstand oplopen. Onderwijs gaat immers ook over vaardigheden, zoals leren omgaan met anderen. Thuisonderwijs wordt alleen nog toegestaan als dat aan een aantal voorwaarden voldoet.
- Nederlandse tradities, waarden en vrijheden dienen in het onderwijs te worden verankerd.
- Leerlingen die hun eindexamen niet hebben behaald, krijgen de kans om deelcertificaten per vak te behalen op hun eigen middelbare school.
- Leerlingen kunnen vakken op verschillende niveaus volgen als zij dat willen.
- Leerlingen horen een goede voorbereiding op hun keuze voor een vervolopleiding te krijgen.
- Vmbo-scholen worden in staat gesteld om hun programma beter aan te laten sluiten op het vervolgonderwijs door het vmbo en mbo een deel van het onderwijs samen te laten verzorgen.

- Vmbo-scholen krijgen meer gelegenheid om samen te werken met bedrijven uit de regio, bijvoorbeeld door samen leerzame stages op te zetten.

PvdA

- Basisscholen geven alle leerlingen gecombineerde schooladviezen in één van de volgende drie stromen: 1) Voorbereidend hoger onderwijs (havo, atheneum en gymnasium), 2) Voorbereidend beroepsonderwijs (de hogere vmbo-niveaus en havo) en 3) Voorbereidend vakonderwijs (de lagere vmbo-niveaus). Onderwijsinstellingen organiseren hun opleidingen in brede brugklassen, overeenkomstig aan deze stromen.
- Basisscholen in grensprovincies worden gestimuleerd om vanaf jonge leeftijd 'buurtaalonderwijs' aan te bieden.
- De hogere vmbo-niveaus worden verlengd tot vijf jaar, net zoals havo.
- Schoolbesturen, studentenraden en ondernemingsraden maken onderling bindende afspraken over de organisatie en inrichting van het onderwijs. Ondernemingsraden beslissen mee over grote langjarige investeringen.
- Scholen met veel kinderen die leerachterstanden hebben, krijgen extra middelen. Scholen krijgen ook meer armslag om te investeren in huiswerkbegeleiding voor kinderen met ouders die dat niet kunnen betalen.
- Het maatwerkdiploma wordt ingevoerd.
- Kleine dorpsscholen hebben bestaansrecht.
- Er is meer aandacht voor de kwaliteit van schoolgebouwen.

SP

- In het onderwijs wordt meer zeggenschap georganiseerd voor personeel, studenten en ouders. De medezeggenschapsraad krijgt overal in het onderwijs instemmingsrecht op de begroting.
- Een 'kleine klassenstrijd' wordt gestart voor beter onderwijs. In het basisonderwijs wordt per direct een einde gemaakt aan klassen van dertig of meer leerlingen. Op termijn wordt toegewerkt naar een gemiddelde klassengrootte van 23 leerlingen.
- Je afkomst mag niet je toekomst bepalen. Leerlingen krijgen meer mogelijkheden om onderwijs te 'stapelen', bijvoorbeeld om via het vmbo naar de havo te gaan of van het mbo naar het hbo. De vorming van brede brugklassen in het voortgezet onderwijs wordt gestimuleerd.
- In de onderbouw van het voortgezet onderwijs worden de klassen kleiner.
- Scholen worden niet meer eenzijdig afgerekend op testresultaten, maar krijgen meer ruimte om leerlingen breder te beoordelen. De eindtoets (zoals Cito), de rekentoets en de 'kleutertoets' worden niet verplicht opgelegd. Bij schooladviezen wordt meer rekening gehouden met de groeipotenties van iedere leerling.
- De cultuureducatie in het onderwijs met een doorlopende leerlijn wordt verdiept. In elk leerjaar worden hier structureel lesuren aan besteed. Dans en muziek, drama en literatuur, beeldende kunst en digitale vaardigheden worden zoveel mogelijk door vakdocenten gegeven.

- Een goede en betaalbare buitenschoolse infrastructuur is belangrijk, zodat jongeren zich verder kunnen verdiepen in kunst en cultuur.
- Op de basisschool kan begonnen worden met lessen om de digitale vaardigheden te vergroten en cyberpesten te voorkomen.

CDA

- Behoud van kleine dorpsscholen.
- Ouders en leerlingen op school moeten kunnen meepraten en meebeslissen.
- Niet de overheid, maar de ouders zelf kiezen het type onderwijs voor hun kinderen.
- Plannen voor nieuwe scholen – en soms ook voor bestaande scholen – worden vooraf getoetst op hun bijdrage aan de ontwikkeling van de kinderen, de integratie en het burgerschap. Ook wordt gekeken of hun onderwijs in overeenstemming is met de Nederlandse Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.
- Het schooladvies van de leraar aan het einde van de basisschooltijd is leidend. Leraren worden hiervoor beter opgeleid en toegerust.
- Brede en meerjarige brugklassen worden gestimuleerd. Ook is het stapelen van opleidingen weer mogelijk voor die jongeren die pas later ontdekken waar ze goed in zijn.
- Betere lerarenopleiding met aparte specialisaties voor jonge en oudere kinderen in het basisonderwijs. De lerarenopleidingen mogen studenten selecteren aan de poort.

D66

- Er komt een 20-lesurennorm.
- De leraar is eigenaar van zijn eigen lessen. De onderwijsinspectie toetst of het onderwijs voldoet aan de wettelijke vereisten en grijpt slechts in wanneer de kwaliteit van het onderwijs ondermaats is.
- De klasgrootte gaat terug naar circa 23 leerlingen.
- Doorstromen, stapelen en op latere leeftijd terugkeren naar het onderwijs worden gestimuleerd. Daarnaast komen er weer brede en meerjarige brugklassen.
- Er vindt meer gepersonaliseerd onderwijs plaats. Hierbij wordt ingespeeld op de individuele behoeften van de leerling en is examinering op meerdere niveaus mogelijk.
- Kernvakregeling wordt afgeschaft.
- Er wordt geïnvesteerd in opleidings- en beroepskeuze. Daarnaast wordt met de gemeente gewerkt aan het tegengaan van schooluitval.
- Er wordt ingezet op toptalent door middel van specifieke programma's, zoals plusklassen en zogeheten 'honoursprogramma's.' Ook worden barrières weggenomen voor minderjarigen die naar de universiteit gaan.
- Er komt meer ruimte voor tweetalig onderwijs op alle niveaus, zodat het onderwijs internationaler wordt. Daarnaast moet met alle instellingen samen - het liefst op Europese schaal - gewerkt worden aan de officiële erkenning van online vakken en studies.
- De school moet kunst en cultuur toegankelijk maken voor leerlingen.

ChristenUnie

- Investeren in de kwaliteit van onderwijs in krimpregio's. Van scholen wordt verwacht dat zij samen zoeken naar toekomstbestendige oplossingen, maar de vrijheid voor eigen keuzes blijft overeind.
- Investeren in onderwijs aan leerlingen uit kansarme milieus en vluchtelingenkinderen. Het is belangrijk dat uitval wordt voorkomen.
- Scholen worden niet verplicht tot Integrale Kindcentra.
- Er komt een terugkeer van de maatschappelijke stage, zodat leerlingen kennis kunnen maken met vrijwilligerswerk en het beroepenveld.
- Praktijkonderwijs blijft een afzonderlijke en volwaardige schoolsoort.
- Alle kinderen krijgen cultuureducatie. Scholen bepalen zelf op welke wijze zij hier invulling aan geven.
- Ieder kind verdient een brede toegang tot cultuur met mogelijkheden om zich ook buiten schooltijd verder te ontwikkelen op het creatieve pad. Daarbij is in het bijzonder aandacht voor kinderen uit gezinnen met een lagere sociaal-economische status.

GroenLinks

- Alle kinderen kunnen een dubbel schooladvies krijgen.
- Het wordt voor scholen in het basis- en voortgezet onderwijs mogelijk om bevoegde docenten uit te wisselen.
- De Cito-score wordt niet meer openbaar gemaakt. Scholen worden beoordeeld op de kwaliteit van de lessen, niet op Cito-scores. De onderwijsinspectie voor het basis- en voortgezet onderwijs gaat meer kwalitatief beoordelen en krijgt een coachende rol. Het voortgezet onderwijs ziet af van de rekentoets.
- Iedere school met een divers aanbod biedt als optie een tweejarige brede brugklas aan. Scholen krijgen voor deze leerlingen in een brede brugklas extra bekostiging.
- Het beroepsonderwijs wordt versterkt. Dit gebeurt door bijvoorbeeld opleidingseisen voor leerkrachten op het vmbo omhoog te halen en meer middelen beschikbaar te stellen voor het vmbo. Er komen meer ambachtsscholen voor vakmensen.
- Jongeren krijgen een doorstroomrecht: een diploma is een diploma en geeft zonder extra voorwaarden recht op vervolgonderwijs. Op alle niveaus wordt het mogelijk door te stromen naar een volgende opleiding.
- Investering in leerkrachten van zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs. Zo worden klassen verkleind, krijgen scholen de mogelijkheid om lesuren voor docenten te verminderen of extra ondersteuning te organiseren. Docenten krijgen betere opleidingen, meer begeleiding, bijscholing en salaris.
- Scholen krijgen budget om 'bijspijkerlessen' op school aan te bieden, zodat elke leerling daar zo nodig gebruik van kan maken. Ook kunnen scholen de mogelijkheid bieden aan leerlingen met een achterstand om een weekend- of zomerschool te volgen.
- Artikel 23 dient te worden herzien met als oogmerk dat de overheid kwalitatief goed onderwijs voor iedereen aanbiedt, financiert en op kwaliteit controleert. Daar bovenop

kunnen ouders zelf vormen van bijzonder onderwijs aanbieden in de eigen tijd en door henzelf gefinancierd.

- Het bestuur en toezicht van scholen en onderwijsinstellingen wordt gedemocratiseerd. Leerlingen, deelnemers, studenten, ouders, en docenten krijgen meer zeggenschap over het beleid van scholen, onderwijsinstellingen en schoolbesturen. Medezeggenschapsorganen krijgen meer rechten, zoals instemmingsrecht op de benoeming van bestuurders, op de begroting en op het samengaan of zelfstandig worden van scholen, en op het sluiten of samenvoegen van opleidingen.

Partij voor de Dieren

- Toegankelijkheid van het onderwijs moet verdedigd en bevochten worden.
- De onderwerpen duurzaamheid, voedsel, natuur- en milieueducatie en dierenwelzijn worden een vast onderdeel van het lespakket op de basisschool en in het voortgezet onderwijs. In de opleiding van leraren wordt hier adequaat aandacht aan besteed.
- Basisscholen en middelbare scholen bieden lessen in mediawijsheid aan waardoor scholieren leren om te gaan met internet en andere media. Ook filosofie wordt opgenomen in het standaard curriculum. Daarnaast komt er meer tijd voor kunst en drama.
- De rekentoets wordt afgeschaft en doorstromen naar een volgende opleiding wordt makkelijker gemaakt in plaats van moeilijker. Onderwijs moet niet alleen gericht zijn op het ontwikkelen van cognitieve vermogens, maar op de ontplooiing van alle menselijke vermogens, inclusief sociale, emotionele, motorische en creatieve vermogens.
- Leraren, leerlingen en ouders krijgen veel meer autonomie bij het bepalen van prioriteiten.
- De urennormen vervallen. Scholen kunnen dus zelf de hoeveelheid uren afstemmen op de exameneisen.
- Het aantal leerlingen per klas wordt verkleind. Er wordt toegewerkt naar het Finse model, waarbij alle docenten universitair geschoold zijn. Er wordt geïnvesteerd in opleiding en bijscholing van docenten. Leraren krijgen het salaris dat past bij de belangrijke taak die ze vervullen.
- Basisscholen krijgen de vrijheid af te zien van de eindtoets als zij op een andere manier kunnen aantonen dat aan de eisen is voldaan.
- Het wordt eenvoudiger voor scholen om zelfstandig te opereren, buiten het grotere verband van een scholengemeenschap.
- Cultuur- en muziekeducatie hebben een vaste plek in het lesprogramma van het basis-, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Scholen worden een plek waar verbinding ontstaat tussen wijk, ouders, culturele instellingen, bibliotheken, kunstencentra, musea, verenigingen en podia.

Middelbaar beroepsonderwijs

VVD

- Van elke opleiding mag worden verwacht dat zij perspectief geeft op een baan. Dit wordt regelmatig getoetst en gepubliceerd. De stagebedrijven en de werkgevers waar afgestudeerden aan de slag zijn gegaan, worden gevraagd naar hun ervaringen.

- Opleidingen krijgen de mogelijkheid om – met het oog op arbeidsperspectief of onderwijskwaliteit - de instroom te beperken en alleen de zeer gemotiveerde studenten toe te laten.
- De overheid spant zich in om een numerus fixus te voorkomen bij opleidingen waar tekorten zijn of dreigen te ontstaan.
- Er wordt gestopt met de bekostiging van opleidingen die ondermaats presteren.
- In het middelbaar beroepsonderwijs hebben alle docenten bij voorkeur een bachelor of erkende opleiding op vergelijkbaar niveau afgerond.
- Voor werkgevers wordt mogelijk gemaakt om BBL-studenten een passende vergoeding te geven in plaats van loon.
- In de Beroepsopleidende leerweg (BOL) worden bedrijven aangemoedigd om actief bij te dragen aan de invulling van het onderwijscurriculum.
- Elke leerling die een studiekeuze maakt, moet over betrouwbare en volledige informatie kunnen beschikken.
- Elke onderwijsinstelling stelt kwaliteitsafspraken op. Als deze afspraken worden nagekomen, volgt een financiële beloning voor de instelling.
- Geld dat vrijkomt uit het studievoorschot wordt geïnvesteerd in het hoger onderwijs. Om te zorgen dat deze investeringen daadwerkelijk effect hebben, wordt dit verbonden aan de kwaliteitsafspraken van de onderwijsinstellingen in het hoger onderwijs met het ministerie.
- Studenten moeten meer regie krijgen over hun eigen studiecarière. Op dit moment bekostigt de overheid alleen onderwijs bij publieke onderwijsinstellingen. Het geld dat nu per ingeschreven student alleen bij publieke instellingen terechtkomt, mag ook bij andere (private) onderwijsinstellingen worden ingezet. Bijvoorbeeld door te werken met leerrechten of studievouchers.
- Studenten mogen zelf bepalen in welk tempo zij studeren.
- Belemmeringen voor instellingen om online onderwijs aan te bieden of voor studenten om online onderwijs – geaccrediteerd in binnen- of buitenland – te volgen moeten worden weggenomen.
- De OV-studentenkaart blijft gehandhaafd.
- In de regelgeving worden private en publieke onderwijsaanbieders zo veel mogelijk gelijk behandeld.
- Organisaties als Kennisnet en SURF kunnen kennis over ICT en digitalisering delen en instellingen begeleiden om vernieuwing te stimuleren.

PvdA

- Het mbo-aanbod wordt per regio afgestemd op de regionale economie en de dynamiek van de arbeidsmarkt.
- Mbo-instellingen met veel leerlingen uit achterstandsituaties krijgen gericht extra geld om deze leerlingen naar het diploma te tillen dat voor hen haalbaar is. Met gerichte (loonkosten)subsidies wordt deelname aan de BBL bevorderd.
- Scholen en bedrijven zijn samen verantwoordelijk voor beschikbaarheid van voldoende stageplaatsen en zullen daarop worden aangesproken.

- De tegemoetkoming in de studiekosten van minderjarige studenten in het mbo wordt gelijk getrokken met die van leerlingen in het voortgezet onderwijs.
- Binnen het mbo wordt het mogelijk gemaakt dat studenten naar een hoger (mbo-) onderwijsniveau kunnen doorstromen, het zogenaamde 'opscholen'. Ook is er meer aandacht voor de waarde van het vakmanschap.
- De financiële drempels voor 30-plussers om deel te nemen aan het mbo worden weggenomen.
- Stimulering van werkgevers om zogenaamde 'entreestudenten' een kans te geven op een baan, alsmede onderwijsinitiatieven van 'entreeopleidingen' die gericht zijn op werk i.p.v. diploma.

SP

- Er komt een studiebeurs voor alle studenten. Jongeren uit gezinnen met een lager inkomen krijgen daar bovenop een verhoogde aanvullende beurs.
- De 'selectie aan de poort' wordt afgeschaft, zo wordt voorkomen dat jongeren die wat meer tijd nodig hebben om zichzelf te ontwikkelen buiten de boot vallen.
- Jongeren die geen startkwalificatie kunnen halen, krijgen een arbeidsmarktkwalificatie. Deze maakt duidelijk wat hun vaardigheden zijn. Er worden meer vakscholen ingevoerd. Op die vakscholen kunnen ook startkwalificaties worden behaald.

CDA

- Meer investeringen in het beroepsonderwijs.
- Ondersteuning van het kleinschalig beroepsonderwijs dat herkenbaar is voor studenten en goed aansluit op de vraag van werkgevers in de eigen regio. Meer mogelijkheden om leerlingen in de beroepspraktijk op te leiden. Daarnaast niet alleen aan scholieren, maar ook aan leraren de mogelijkheid bieden om stage te lopen in de beroepspraktijk. Het praktijkonderwijs wordt afgerond met een diploma, dat wordt herkend en erkend op de regionale arbeidsmarkt.
- Het stapelen van behaalde deelcertificaten in het MBO is mogelijk.
- De overgang van het VMBO naar het MBO, en van het MBO naar het HBO krijgt meer aandacht door bijvoorbeeld een betere loopbaanoriëntatie, schakelprogramma's en doorlopende vakmanschapsroutes. Daarbij worden de VMBO- en MBO-opleiding tot en met de startkwalificatie in een doorlopende leerroute vormgegeven.
- Kwalificatieplicht wordt verhoogd tot 21 jaar, met uitzondering van degenen die zelf in hun levensonderhoud kunnen voorzien.
- Er komt een eigen lerarenopleiding voor het beroepsonderwijs.

D66

- De grote fragmentatie en overdaad aan richtingen wordt teruggedrongen. Door een beperkt aantal herkenbare en brede studierichtingen wordt doorstroming vanuit het vmbo en havo gemakkelijker gemaakt.
- Internationale uitwisseling in het beroepsonderwijs wordt gestimuleerd.

- Er wordt een ondergrens aan het aantal leerlingen per richting gehanteerd, waardoor versnippering voorkomen wordt. Voor specialistische vakopleidingen met een duidelijke arbeidsmarktvraag wordt een uitzondering gemaakt.
- Het wordt eenvoudiger voor jonge mensen om te blijven leren door het gebruik van Associate Degrees, meestertitels en zogenaamde meesterschap-in-vakmanschaptrajecten die ook in deeltijd kunnen worden gevolgd.
- Voor goede leerlingen worden excellentieprogramma's aangeboden.
- Werkgevers worden in het opleidingstraject betrokken.
- Voor leerlingen die wel goed zijn in hun vak, maar voor wie te hoge eisen aan taal en rekenen leiden tot het risico van uitval, wordt het mogelijk een vakdiploma te halen dat toegang biedt tot de arbeidsmarkt.
- Onderwijsinstellingen dienen in de regio actief samen te werken met bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen om het aanbod bij de arbeidsvraag te laten aansluiten en voldoende stage- en leerplekken te scheppen.
- Daar waar scholen te zwak zijn of sprake is van slecht bestuur grijpt de inspectie in.

ChristenUnie

- Er komt meer samenwerking en uitwisseling met het mbo. Via deelcertificaten krijgen leerlingen zonder startkwalificatie een erkenning voor opgedane vaardigheden.
- Docenten worden ingezet als jobcoach en stagebegeleider, zodat jongeren een kans op de arbeidsmarkt krijgen.
- Een investering in technisch vakmanschap en ambachtsonderwijs. Het aantal meester-gezelplaatsen wordt uitgebreid.
- Kostbare arbeidsmarktrelevante vmbo- en mbo-opleidingen krijgen meer bekostiging.
- Opleiden voor de arbeidsmarkt, in afstemming met werkgevers.
- Perverse bekostigingsprikkels in het mbo worden geschrapt, zoals de prestatiebekostiging.
- Er komt intensievere begeleiding van studenten met achterstanden en een hoge kans op voortijdig schoolverlaten.
- Door middel van een 'stagepact' worden samen met werkgevers de stagemogelijkheden voor mbo-studenten uitgebreid.
- Minder scheiding tussen cognitieve en praktische vaardigheden in het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs.
- Er komen meer mogelijkheden voor uitwisseling van docenten en leerlingen tussen schoolsoorten, zodat bijvoorbeeld een havist als aanvulling op zijn vakkenpakket ook een praktisch vak uit het beroepsonderwijs kan volgen.

Passend en speciaal onderwijs

VVD

- Door passend onderwijs krijgen meer leerlingen in het reguliere onderwijs les en wordt het aantal thuiszitters teruggebracht.

- Strenger toezien of elke school individueel een passend aanbod doet aan leerlingen die met een extra steuntje in de rug gewoon in het reguliere onderwijs kunnen blijven.

PvdA

- Voor kinderen die niet gedijen in het reguliere onderwijs blijft het speciaal onderwijs en praktijkonderwijs goed toegankelijk. De taakverdeling tussen het reguliere basisonderwijs en de samenwerkingsverbanden wordt verder aangescherpt.
- In het mbo wordt er op toegezien dat passend onderwijs wordt uitgevoerd.
- Ouders moeten zelf kunnen bepalen op welke school hun kind passend basisonderwijs krijgt.
- Het passend onderwijs wordt versterkt door de aanstelling van (meer) onderwijsassistenten.

SP

- Passend onderwijs is nu te veel knellend onderwijs.
- Het speciaal onderwijs blijft gegarandeerd voor leerlingen met een (ernstige) beperking, gedragsproblemen of zeer lage intelligentie.
- Investeren in specifieke leerprogramma's met kleine klassen en voldoende ondersteuning. Speciale programma's voor hoogbegaafden worden beschermd.

CDA

- Scholen krijgen meer mogelijkheden en middelen om maatwerk te bieden, zowel voor kinderen die meer zorg nodig hebben als voor kinderen die meer uitdaging nodig hebben. Daarbij staat het belang van het kind altijd centraal in de toewijzing van budgetten. Budgettering, die kinderen met een meervoudige handicap benadeelt ten opzichte van andere kinderen, is onacceptabel.
- De échte effecten van het passend onderwijs op de ontwikkeling van kinderen en jongeren worden onderzocht, inclusief de financiële prikkels in de richting van samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs. De uitkomsten van dit onderzoek worden benut om tot oplossingen te komen voor geconstateerde problemen.

D66

- Voor kinderen die extra zorg nodig hebben, zijn extra budgetten beschikbaar waarbij een aanvraag van school en ouder voldoet om dit budget toe te kennen. Passend onderwijs moet ook voorzien in specifieke behoeften van leerlingen met beperkingen.
- In sommige gevallen is en blijft speciaal onderwijs door vakspecialisten noodzakelijk.
- Het passend onderwijs verplicht schoolbesturen om samen te werken in het aanpassen van het onderwijs aan de onderwijsbehoefte van de leerling.
- De ontstane samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs zullen de komende jaren hard moeten werken om het aantal thuiszitters terug te dringen. Extra aandacht is nodig voor het vergroten van de betrokkenheid van de ouders en het beperken van de administratieve belasting van ouders en leraren.

- Er wordt flexibel omgegaan met onderwijstijd en –doelen om de mogelijkheden voor sportieve en creatieve talenten in het onderwijs te optimaliseren.
- Er wordt initiatief getoond om artikel 23 van de grondwet, waarin de vrijheid van onderwijs is vastgelegd, te vernieuwen. In dat debat komen de acceptatieplicht, het openbare karakter van de scholen, de voorwaarden voor financiering, de kwaliteit van het onderwijs en burgerschap aan de orde.

ChristenUnie

- Ruimte voor maatwerk voor kinderen met een beperking of chronische ziekte, bijvoorbeeld om lestijden aan te passen.
- Speciaal onderwijs blijft nodig.
- Budgetten en regelingen in onderwijs en zorg worden eenvoudiger, bijvoorbeeld voor leerlingen met een (ernstige)meervoudige beperking.
- Zorgbudget direct via scholen.
- Schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor een passende plek voor iedere leerling.
- Geen financiële verevening binnen passend onderwijs van de regio naar de Randstad.
- Kinderen met een (verstandelijke) beperking krijgen zoveel mogelijk een plek in het passend onderwijs. Ook kinderen met een zeer ernstige beperking (meervoudig complex gehandicapt) willen leren.
- Er komt een maatwerkprofiel in de zorg met bijbehorend budget waaruit zorg, ontwikkeling en onderwijs betaald worden.
- Thomashuizen en vergelijkbare kleinschalige initiatieven passen niet altijd in wettelijke systemen en verdienen daarom bijzondere aandacht.

GroenLinks

- Er komt meer geld voor kleinere klassen, het inschakelen van extra begeleiding en ondersteuning en zo nodig voor het speciaal onderwijs.
- Leerplichtambtenaren krijgen doorzettingsmacht om kinderen met een beperking op scholen te plaatsen.
- Er komt landelijk één definitie van basiszorg dat de minimumondersteuning omschrijft die iedere school moet bieden.
- Leerlingen met een (meervoudige) beperking die geen regulier onderwijs kunnen volgen, kunnen kosteloos onderwijs volgen of naar de dagbesteding. Voor het onderwijsdeel en de onderwijsondersteuning wordt geen eigen bijdrage uit het persoonsgebonden budget gevraagd.

Partij voor de Dieren

- Er wordt geïnvesteerd in aangepaste lesprogramma's. Ook programma's en speciaal onderwijs voor hoogbegaafde kinderen worden ondersteund.

Veiligheid

Vluchtelingen en kinderpardon

VVD

- Alleenstaande minderjarige vreemdelingen worden herenigd met hun familie in het land van herkomst, of worden ondergebracht in een opvangvoorziening in het land van herkomst.
- De kinderpardonregeling wordt afgeschaft.

PvdA

- De positie en rechten van kinderen wordt beter geborgd in de vreemdelingenwet, zodat de individuele rechten van het kind serieus worden genomen en hun belang apart door de rechter kan worden afgewogen. Het gaat om kinderen waarvan hun welzijn, ontwikkeling of gezondheid in het geding komt als ze terug moeten naar het land van de ouders.
- Voor alle kinderen in de asielprocedure, of zij nu uiteindelijk in Nederland blijven of niet, wordt zo snel mogelijk een 'thuis' gecreëerd door zo snel mogelijk naar school te gaan.
- De veiligheid van alleen reizende kinderen wordt beter gegarandeerd, bij herplaatsing ligt de prioriteit bij kinderen. Het kinderpardon moet ruimhartig worden toegepast. Dat vraagt ook om extra menskracht en middelen voor opvang, procedure, begeleiding en uitzetting.
- Kinderen die op Nederlands grondgebied als stateloos geboren worden, krijgen de Nederlandse nationaliteit.

SP

- Het kinderpardon wordt ruimhartig uitgevoerd.

CDA

- Aan vluchtelingen, in het bijzonder kinderen die werkelijk in nood verkeren, wordt altijd hulp en bescherming geboden.
- Het recht op onderwijs geldt ook voor kinderen van vluchtelingen. Momenteel krijgen basisscholen voor kinderen van vluchtelingen slechts één jaar extra bekostiging. Dat is te weinig.

D66

- Vluchtelingen krijgen vanaf hun eerste dag in Nederland taalles.
- De asielprocedure moet zo worden ingericht dat het aantal verhuisbewegingen van mensen tijdens de procedure zo klein mogelijk is, zeker als er kinderen in het spel zijn.
- Vreemdelingenkinderen mogen niet in een cel opgevangen worden.

- Er komt een verruiming van het kinderpardon, zodat gewortelde kinderen die al langer dan vijf jaar in Nederland verblijven alsnog een vergunning kunnen krijgen.

ChristenUnie

- Verruiming van het kinderpardon. De permanente regeling van het kinderpardon is nu te strikt en dient verruimd te worden met betrekking tot het meewerkcriterium en overheids-i.p.v. rijkstoezicht.
- Kinderen moeten niet meer verhuizen tussen verschillende opvanglocaties nadat ze met school begonnen zijn.

GroenLinks

- Bij de asielprocedure wordt in zwaarwegende mate rekening gehouden met het belang van kinderen. Dit wordt in de Vreemdelingenwet vastgelegd.
- Alle kinderen die in Nederland geworteld zijn en buiten hun schuld nog geen verblijfsstatus hebben, mogen in Nederland blijven.
- Er komt betere bekostiging voor de scholing van vluchtelingenkinderen.

Partij voor de Dieren

- Kinderrechten, zoals vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), worden in de Vreemdelingenwet vastgelegd. Hier wordt in zwaarwegende mate rekening mee gehouden: gewortelde kinderen worden niet uitgezet en krijgen een verblijfsvergunning. Wanneer een kind vijf jaar of langer in Nederland verblijft, hoeft geen onderzoek meer gedaan te worden naar het belang van het kind.
- Over verblijfsvergunningen voor minderjarige asielzoekers zonder familie wordt een snelle, individuele afweging gemaakt.

Discriminatie en burgerschap

VVD

- Om discriminatie te bestrijden, wordt ingezet op voorlichting, onderwijs en handhaving van de wet.
- Aandacht voor seksualiteit verdient ook een plek in het onderwijs. Op elke school moeten homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders volledig worden gerespecteerd door leerlingen, docenten en de schoolleiding.

PvdA

- Via het vak burgerschap en sociale vaardigheden wordt aandacht gecreëerd voor onderlinge verschillen en voor het besef van 'eenheid in verscheidenheid'. Leraren worden beter geschoold in het lesgeven in mensenrechten en burgerschap.
- Voorlichting over seksuele diversiteit is overal in het onderwijs verplicht. Dit, en het signaleren van pestgedrag op alle scholen, is een onderdeel van de lerarenopleiding.

- Zowel leerlingen als docenten mogen niet geweigerd worden op bijzonder onderwijs op basis van culturele achtergrond. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

SP

- Moderniseren van artikel 23 van de Grondwet. Alle scholen dienen bij te dragen aan de integratie. Het is onacceptabel als scholen leerlingen weigeren, omdat ze niet bij de grondslag van de school zouden passen. Scholen die zich op deze manier bewust isoleren, kunnen hun bekostiging kwijtraken.
- In het voortgezet onderwijs komt meer aandacht voor filosofie en geschiedenis, religie en levensbeschouwing. Hierbij leren leerlingen kritisch na te denken over hun eigen achtergronden en leren om te gaan met andersdenkenden.

CDA

- "Seksuele gerichtheid" en "handicap" wordt expliciet in artikel 1 van de grondwet opgenomen.
- Meer aandacht voor burgerschap in het onderwijs.
- Instellen van een nieuwe maatschappelijke dienstplicht. Op termijn gaat de maatschappelijke dienstplicht gelden voor alle jongeren, zowel jongens als meisjes.
- Op alle onderwijsniveaus wordt burgerschap, geschiedenis, filosofie, identiteit en maatschappelijke betrokkenheid integraal onderdeel van het lespakket. Er komen bevoegde docenten en er is kwalitatief hoogstaand materiaal beschikbaar.

D66

- Op school wordt, naast taal, rekenen en kennis, gewerkt aan het ontwikkelen van digitale en sociale vaardigheden. Er wordt ook gewerkt aan sociaal-emotionele ontwikkeling, bewustwording van burgerschap en hoe het politiek bestel functioneert. Maar ook aan wat de rechten en verantwoordelijkheden van individuen zijn en de privacy- en veiligheidsrisico's van de digitale samenleving. Ook wordt er geïnvesteerd in culturele en seksuele vorming en er is aandacht voor begrip van gezamenlijke geschiedenis.

ChristenUnie

- Artikel 1 van de Grondwet met het 'recht op gelijke behandeling' wordt uitgebreid met 'handicap' of 'geaardheid', zodat ook expliciet het verbod van discriminatie op deze grond wordt benoemd.
- De maatschappelijke stage bevordert goed burgerschap en maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- Antisemitisme en radicalisering moet al in het onderwijs bestreden worden.

GroenLinks

- De onderwijsinspectie ziet strenger toe op het halen van kerndoelen in het onderwijs m.b.t. burgerschap. Bestrijding van vooroordelen over gender en seksualiteit wordt onderdeel van de zorgplicht van alle scholen.
- Te veel kinderen worden ingeschaald op een lager onderwijsniveau dan ze aankunnen, vaak gebaseerd op vooroordelen rondom etniciteit of sociaal-economische achtergrond. Hier moet meer aandacht voor komen in de lerarenopleidingen en trainingen voor leerkrachten.
- Segregatie in het onderwijs op en door scholen wordt tegengegaan. De kansenongelijkheid tussen kinderen wordt verkleind door bijvoorbeeld een vast aanmeldmoment voor basisscholen.

Partij voor de Dieren

- De onderwijsinspectie treedt op tegen scholen die geen voorlichting geven over LHBTI-diversiteit. Vaardigheden om LHBTI-acceptatie te bevorderen, worden onderdeel van docentenopleidingen. Initiatieven die het onderwijs LHBTI-vriendelijker maken, worden gesteund.
- Voorlichting over LHBTI-diversiteit is verplicht op het MBO.

Jeugdcriminaliteit en radicalisering

VVD

- Bij overlast van jeugdbendes worden de jongeren en hun ouders blijvend onder druk gezet door ze te kennen en aan te spreken, door verkeerd gedrag te bestraffen en ze voor de schade die ze veroorzaken te laten betalen. Tegelijkertijd krijgen ze de kans om op het rechte pad te komen, met opleidingen, stages en werk.
- Op jongere leeftijd ingrijpen, ook bij kinderen onder de twaalf jaar.
- Sluiting van justitiële jeugdinstanties moet niet alleen gebaseerd zijn op bedrijfseconomische redenen, maar ook op inhoudelijke gronden. De aanwezige specialistische kennis in de jeugdinstanties is hierbij doorslaggevend.
- Minderjarigen beschermen tegen seksueel misbruik en pedoseksuelen door inzet van lokpubers door politieagenten.

PvdA

- Voor risicojongeren geldt dat ze naar voorbeeld van de gemeenten Amsterdam en Rotterdam worden begeleid naar werk of een opleiding, maar niet vrijblijvend. Niet meewerken kan bijvoorbeeld betekenen dat hen het recht op een uitkering voor een tijd wordt ontnomen. Middelen als verlengde leerplicht, werk-leertrajecten en begeleid wonen helpen deze jongeren hun leven op de rit te krijgen voordat ze te ver afglijden, maar zijn zinloos zonder wederkerige inzet.

SP

- Er komen verplichte deradicaliseringsprogramma's voor geradicaliseerde jongeren. Deze programma's worden opgezet in nauw overleg met de betrokken wijkagenten, scholen en familieleden en met jongeren die eerder met succes zijn gederadicaliseerd.
- Jeugdgevangenen horen geen kweekvijver te zijn van jonge criminelen, ze moeten er alleen zijn voor de ergste delinquenten.
- Effectieve alternatieven worden toegepast, zoals hulp en gedragstherapie, waarbij ook het gezin nauw wordt betrokken.
- Gevangenen en opvanginstellingen moeten kindvriendelijk zijn.
- Ook in de geestelijke gezondheidszorg moet voldoende oog zijn voor de zorg voor kinderen.

CDA

- Aandacht voor de criminaliteitspreventie, in het bijzonder voor (risico)jongeren. Bij overlast of wangedrag moeten ouders eerder worden geconfronteerd met het gedrag van hun kinderen. De kosten van vandalisme worden op de ouders verhaald. In het geval van graffiti of vernieling worden de jongeren zelf ingezet om de schade te herstellen.
- Versterking van de persoonsgerichte aanpak in de Veiligheidshuizen. Een gemeenschappelijke aanpak van gemeenten, jeugdzorg, reclassering en onderwijs moet zorgen voor een sluitende aanpak voor elke gedetineerde die terugkeert in de samenleving.

D66

- Gevangenisstraffen worden hoofdzakelijk gebruikt als middel om herhaling te voorkomen en om veroordeelde jongeren zo snel mogelijk terug de samenleving in te krijgen. Hiervoor is inhoudelijke kennis essentieel. Een eventuele sluiting van justitiële jeugdinstanties (JJJ's) dient altijd plaats te vinden op basis van inhoudelijke afwegingen en niet op grond van bedrijfseconomische redenen. De aanwezige specialistische kennis in de jeugdinstanties moet hierbij doorslaggevend zijn. Op deze manier wordt voorkomen dat essentiële expertise, opgebouwd over een periode van jaren, verloren gaat.

ChristenUnie

- Wijkagenten trekken samen op met jongerenwerkers, straatcoaches en politievrijwilligers. Zij hebben contact met overlastgevendende jongeren en hun ouders, bouwen relaties op in de wijk en kunnen in een vroeg stadium preventieve maatregelen nemen wanneer jongeren het criminele pad op dreigen te gaan of dreigen te radicaliseren.
- Vertrouwen winnen van ouders en de omgeving van de geradicaliseerde jongeren. Zodat ze zelf de telefoon pakken en de politie bellen om radicalisering en racisme te signaleren.
- Investeren in deradicaliseringstrajecten, deelname aan zo'n programma mag door de rechter bevolen worden.
- Een eventuele sluiting van justitiële jeugdinstanties dient altijd plaats te vinden op basis van inhoudelijke afwegingen en niet op grond van bedrijfseconomische redenen. De

aanwezige specialistische kennis in de jeugdinstanties moet hierbij doorslaggevend zijn. Zo wordt voorkomen dat de opgebouwde expertise verloren gaat.

- Een meer gendersensitieve benadering door de IND bij de beoordeling of vrouwen en meisjes terug kunnen keren naar regio's waar veel onderdrukking van vrouwen plaatsvindt, zoals Afghanistan of Somalië, of waar vrouwen en meisjes het risico lopen slachtoffer te worden van genitale verminking.
- Kindhuwelijken opsporen en meisjes in pleeggezinnen plaatsen.

GroenLinks

- Gemeenten, politie, onderwijs, jongerenwerk, reclassering en veiligheidsdiensten werken samen aan deradicalisering en het voorkomen van radicalisering en rekrutering van jihadisten.

Armoede

VVD

- Ontwikkelingsachterstanden die ontstaan doordat kinderen bijvoorbeeld (structureel) in armoede of een onveilige thuissituatie opgroeien, mogen geen belemmering zijn om hun talenten te ontwikkelen. Er moeten experimenteermogelijkheden komen voor (vergaande) samenwerking tussen voorschoolse voorzieningen en de basisschool.

PvdA

- Iedere gemeente voert armoedebeleid. De gemeenten krijgen meer geld voor armoedebestrijding. Er moet specifieke aandacht zijn voor kinderen die opgroeien in armoede.
- Elk kind moet mee kunnen doen: met sport, mee op schoolreisje, cultuur ontmoeten, op je verjaardag een cadeautje en in de winter een warme jas. Oók als je opgroeit in een arm gezin. Daarvoor wordt structureel honderd miljoen extra uitgetrokken. Om te zorgen dat dit ook echt bij elk kind komt die het nodig heeft, wordt de samenwerking aangegaan met gemeenten, scholen, consultatiebureaus en maatschappelijke partijen zoals Stichting Leergeld, het Jeugdsport- en cultuurfonds, Stichting Jarige Job en tal van andere lokale initiatieven. Zodat straks echt elk kind mee kan doen. Dat scholen via allerlei extra bedragen kinderen buitensluiten voor reizen, computers, et cetera, wordt niet geaccepteerd.

SP

- Het minimumjeugdloon vanaf 18 jaar wordt afgeschaft, zodat iedere volwassene gelijk loon krijgt voor gelijk werk. Het jeugdminimumloon van 15 tot 18 jaar wordt opgehoogd.
- Er komt een landelijk aanvalsplan om armoede te voorkomen en te bestrijden.

CDA

- Er moet extra geld worden uitgetrokken tegen kinderarmoede.
- Voorzieningen en lidmaatschappen voor bijvoorbeeld sport, muziek, bibliotheek worden in natura aangeboden.

D66

- Er dient een gericht kinderarmoedebeleid te komen waarbij de uitvoering voor participatie en jeugdhulp bij de gemeenten ligt. De financiering van deze activiteiten vindt plaats vanuit het gemeentefonds, zonder specifieke oormerken.
- Er wordt gestreefd naar een integrale aanpak, uitgaand van één plan per familie, met één aanspreekpunt om kinderarmoede te bestrijden. Landelijk komt er meer geld beschikbaar voor de kinderen die dit het hardste nodig hebben. Bijvoorbeeld door de kinderbijslag te

integreren in een kindgebonden budget en zo bestaande regelingen meer te richten op de mensen die de hulp echt nodig hebben.

ChristenUnie

- Ondersteuning voor alleenstaande moeders.
- Te veel kinderen in Caribisch Nederland groeien op in armoede en worden geconfronteerd met huiselijk geweld. De zorg is gebrekkig en voor gehandicapte kinderen bestaan geen voorzieningen. Daarom is het nodig om de ondersteuning van alleenstaande moeders en uitkeringen op het juiste niveau te brengen.
- Investeren in onderwijs is onverminderd nodig om de kinderen een toekomstperspectief te bieden en de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken.
- Er wordt 1 miljard extra geïnvesteerd in kansen voor kinderen en gezinnen door verhoging van kinderbijslag en kindgebonden budget, en uitbreiding van bevallings-, ouderschaps- en zorgverlof.

GroenLinks

- De kindregelingen en toeslagen zijn gericht op gezinnen met kinderen in armoede. De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk en wordt samengevoegd tot één regeling met het kindgebonden budget, zodat kinderen niet meer in armoede hoeven op te groeien. De vrijwillige ouderbijdrage in het basis- en voortgezet onderwijs en de eigen bijdragen die worden gevraagd voor digitale leermiddelen en devices worden beperkt tot een maximumbedrag dat voor ouders redelijkerwijs is op te brengen.
- De schuldenproblematiek onder jongeren wordt tegengegaan door fors te investeren in preventie.

Partij voor de Dieren

- De kinderbijslag wordt afhankelijk gemaakt van het inkomen van de ouders.

Leefstijl

VVD

- Om een gezonde keuze te kunnen maken, is het belangrijk dat er informatie beschikbaar is over een gezonde leefstijl. Of het nu gaat om gezonde voeding, voldoende bewegen of de balans tussen werk en privé. Dit is vooral voor jongeren van belang. Door hen al op jonge leeftijd kennis te laten maken met gezonde voeding en gebitsverzorging, te informeren over alcohol, tabak en drugs en te voorzien van seksuele voorlichting, kunnen zij zelf de keuze maken voor een gezonde leefstijl.
- Behoud van de huidige leeftijdsgrenzen voor alcohol en tabak.

PvdA

- Preventieve programma's in buurten en wijken ter bevordering van de gezondheid van kinderen en hun ouders krijgen steun. Kinderen tot 18 jaar worden expliciet beschermd tegen roken, drank en drugs.
- Kinderen moeten van jongs af aan leren hoe belangrijk gezond eten is. Europees geld dat voorheen werd ingezet voor bedrijfsinvesteringen, wordt benut voor voedseducatie. Er komt een wettelijk verbod op ongezonde reclame en marketing gericht op kinderen. In Europees verband is er meer inzet nodig.
- Om het sporten voor iedereen toegankelijk te maken, wordt voor het Jeugdsportfonds structureel meer geld uitgetrokken. Dit komt ten goede aan de ruim vierhonderdduizend kinderen van wie de ouders de sportdeelname niet zelf kunnen betalen.

SP

- Inzetten op preventie, waaronder bestrijding van overgewicht. Dat wordt vastgelegd in de wet. Preventieve middelen waarvan het nut is aangetoond, komen in het verzekerde pakket.
- Kinderen moeten voldoende ruimte hebben om buiten te spelen. Een norm van drie procent per woonwijk voor buitenspeelruimte.
- Het maatschappelijk belang van sport en spel, kunst en cultuur is groot, van gezondheid tot de integratie van jongeren. Ook kinderen uit gezinnen met een lager inkomen moeten hier volop aan kunnen deelnemen.
- Ieder kind op de basisschool krijgt in ieder geval drie uur per week gymles van een vakdocent.
- Ieder kind moet na de basisschool kunnen zwemmen, onder meer door schoolzwemmen aan te bieden.
- We moeten af van reclame en marketing die specifiek gericht is op jongeren tot 18 jaar en die tot doel heeft jongeren aan te sporen tot een bepaald koopgedrag.
- Vanaf groep 7 tot en met het voorgezet onderwijs meer aandacht voor het ontstaan en de gevolgen van verslaving (alcohol-, tabak-, drugs-, game-, gokverslaving). Er komt een plan

om te bevorderen dat kinderen geen rokers worden en kiezen voor een gezonde levensstijl, op school en thuis. Jongeren wordt het belang om goed om te gaan met geld aangeleerd en schulden te voorkomen.

CDA

- In iedere gemeente moet een jeugdsport- of jeugdcultuurfonds in het leven worden geroepen. Zij kunnen ouders voor wie het lidmaatschap te duur is gericht ondersteunen.
- Zorgverzekeraars, overheden en maatschappelijke organisaties maken gezamenlijk afspraken over onder andere de inzet voor meer speel- en sportmogelijkheden in de buurt, het voor alle kinderen mogelijk maken om in een rookvrije omgeving op te groeien, het weren van suikerhoudende dranken op school en het inzetten op meer voorlichting en onderzoek.
- Een gezonde levensstijl met voldoende beweging en gezonde eet- en drinkgewoontes moet voor jong en oud gestimuleerd worden. Dat begint bij toekomstige ouders die tijdens de zwangerschap kunnen worden geholpen om te stoppen met roken en drinken.
- Voorlichting op scholen kan bijdragen aan een gezondere levensstijl van kinderen en jongeren.

D66

- Voorlichting, gereguleerd aanbod en gereguleerde marketing worden gecombineerd om roken te voorkomen.
- In het onderwijs wordt meer aandacht besteed aan de schadelijke effecten van overmatig alcoholgebruik.
- Er is een actief voedingsbeleid dat gezonde patronen in de kindertijd aanleert. Dit bestaat uit een betere voedselvoorlichting, een actief voedingsbeleid in kinderspeelruimtes, bescherming van kinderen tegen marketing en impulsaankoop van ongezonde producten en ook voor volwassenen voldoende keuze in onder andere bedrijfsrestaurants.
- De overheid moet mensen stimuleren te sporten en te bewegen: naast de aandacht voor sport in het onderwijs spelen buurtsportcoaches hierin een belangrijke, stimulerende rol. Het werk van de buurtsportcoaches moet worden voortgezet uitgebreid in wijken waar de sportparticipatie laag is en het vermogen tot zelforganisatie (aanvankelijk) beperkt is.

ChristenUnie

- Meer aandacht voor verslavingszorg en begeleiding van gezinnen bij drugsgelateerde problematiek.
- Het uitwisselen door jongeren van seksueel getinte foto's is in beginsel kinderporno.
- Het krachtig tegengaan van verslavingen onder jongeren, zoals alcohol-, drugs-, game- en gokverslaving.
- Voorlichting geven aan kinderen over gezonde relaties, over digi-veiligheid op scholen en aan ouders. Kinderen bewust en veilig leren omgaan met internet en sociale media.
- De verkoopleeftijd van tabak blijft 18 jaar.
- Plekken waar jongeren veel komen, zoals scholen, worden rookvrij.

- Inzetten op preventie en ontmoediging van softdrugsgebruik en partydrugs.
- Tienerzwangerschappen worden voorkomen door open en intensieve voorlichting op middelbare scholen en door weerbaarheidstraining.
- Tienermoeders krijgen hulp bij huisvesting, financiën, het voortzetten van de opleiding en hulp bij het opvoeden van hun kind.

GroenLinks

- Elke school is een gezonde school. Daarom worden er op school gezonde maaltijden aangeboden en verdwijnen de zogeheten 'obesogene' prikkels, zoals snoep- en frisdrankautomaten.
- De overheid zet zich met maatschappelijke partijen in voor het laten opgroeien van een rookvrije generatie. Verslavende toevoegingen aan sigaretten en tabak worden verboden en op terrassen komen rookvrije zones.
- Voor cultuur- en muziekonderwijs en beeldende vorming komt structureel meer geld beschikbaar. Hierdoor kunnen kinderen en jongeren kennis maken met kunst.

Partij voor de Dieren

- Kindermarketing voor ongezonde producten wordt verboden: geen reclame voor snoep en fastfood die gericht is op kinderen onder 12 jaar.
- Schoolkantines worden gezond: geen fastfood, snoepautomaten of energiedrankjes, maar smakelijke producten die jongeren helpen gezond te blijven.
- Er komt schoolfruit op alle Nederlandse basisscholen, met voorrang voor fruit uit de regionale biologische landbouw. Ook komt er meer voorlichting over nut en noodzaak van meer plantaardig voedsel.
- In het onderwijs komen 100% biologische schoolkantines en overblijfmaaltijden. De norm wordt dat vlees en andere dierlijke producten de uitzondering vormen en niet standaard op het menu staan.
- Er wordt geïnvesteerd in voldoende uren schoolzwemmen en sportlessen voor alle leerlingen in basis- en voortgezet onderwijs.
- Scholen worden ondersteund bij het inrichten van een schooltuin, zodat kinderen de kans krijgen om zelf voedsel te telen.
- Jongeren hebben ruimte nodig in hun eigen omgeving. Er komen meer voorzieningen in de buurt, zoals trapveldjes, speelgelegenheden en jongerencentra.

Bronnen

<https://deverkiezingswijzer.nl/politieke-partij/cda/>

<https://deverkiezingswijzer.nl/politieke-partij/d66/>

<https://deverkiezingswijzer.nl/politieke-partij/groen-links/>

<https://deverkiezingswijzer.nl/politieke-partij/partij-voor-de-dieren/>

<https://deverkiezingswijzer.nl/politieke-partij/pvda/>

<https://deverkiezingswijzer.nl/politieke-partij/pvw/>

https://vvd.nl/content/uploads/2016/11/vvd_verkiezingsprogramma_pages.pdf

<https://www.christenunie.nl/library/download/1047759>

https://www.sp.nl/sites/default/files/pak_de_macht.pdf

